

2015

מנו

(I)

Russik

1

וישמע יתרו בתו מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ בְּרַחֲמֵיכָא וְיָוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וַיִּקַּח יתרו חתן משה את־עֲרֵפָה אִשְׁתּוֹ אַחֵי שְׁלוֹחֵי: וְאֵת שֵׁנִי בְנֵיה אֲשֶׁר עִם הָאָדָם נָרְשָׁם כִּי אָמַר נָרְ הָיִיתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְעַתָּה אֲלִיעֵנּוּ בְּיַד אֱלֹהֵי אֲבִי קְדוֹנִי: וַיִּצְלַח מִצְרַיִם פְּרָעֹה: וַיָּבֵא יתרו חתן משה וּבְנֵי וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמַּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֶגְבַּת שֵׁם הַר הַחֲלֵיטִים: וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֵיךְ הֵבִיתָ יתרו בֶּן־אֵלֶיךָ וְאִשְׁתּוֹ וְשְׁנֵי בְנֵיה עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֶתָּי וַיִּשְׁתָּחוּ וַיִּשְׁקְלוּ: וַיִּשְׁאַל אִישׁ־לְרֵעֻמוֹ לְשֵׁלִים וַיֹּבֵאוּ הָאֱלֹהִים: וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחֶתָּי אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֲלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַיִם בִּרְדָּן וַיִּצְלַח יְהוָה: וַיַּחַד יתרו עַל כָּל־הַטּוֹבֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעִיל מִיַּד מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יתרו בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִיל אֲתָכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרָעֹה אֲשֶׁר הֵעִיל אֶת־הַיָּם מִיַּמְתּוֹ: וַיֵּצֵא יתרו בְּרֵדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי

3

א וישמע יתרו. הוכיח למעלה דבר עמלק, כי לרפידים בא. היתה ראיה פרשת בחודש השלישי להיווצר כתובה אחד דבר עמלק. כי שם כתוב ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני, אם כן למה נכנס דברי יתרו בין שתי הפרשיות. והגאון אמר כי יתרו בא אל מדבר סיני לפני מתן תורה. ולפי דעתי שלא בא רק בשנה השנית אחר שהוקם המשכן, כי כתוב בפרשה עולה ויובאים לאלהים, ולא הוכיח שבנה מזבח חדש. ועוד, כתיב והורעתי את חקי האלהים ואת חגרותי, והנה זה אחר מתן תורה. והעד הגאון על דברי, כי כן כתיב, אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים. ואמר משה לתובב שהוא יתרו כאשר פירשתי בפרשת ואלה שמות (לעיל ג יח), כי חותן משה לא שב אל רעגאל הקרוב אליו, כי אם לחבב, בין כחוב מכני חבב חתן משה (שפטיס ה"א). ומשה אמר לו, בל על כן ידעת חנתנו במדבר וכמורי לא. וידענו כי ישראל עמדו במדבר סיני כמו שנה. והנה דברי משה ויכיתו, שאמר בפרשת אלה הדברים, ה' אליהו דבר אלינו בהרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם ויכריס ארץ, והנה זה הזמן היה קרוב למסעם, והוא אמר, ואמר אליכם בעת הדין לאמר לא אוכל לבדו שאת אתכם (שם טו טז), כי השם הרבה אתכם והנכם היום כמכובי השמים לרוב (י"א ז"א, כא)

4

הראיה ה' את בני ישראל היום היום, וכן כל זה נזכר, כי יש באיכות, נאמרים כהנא ומהכנא, ונא ולמד מהשכלת יתרו בעצמו, ואינו כדו בני אדם אשר כתיב, כי יש באיכות כמורים הדברים באיכותם, ויכונה כתיב, כי לא באה דבורה בישראל לגד שיש בהם השכל לה' והשכלה אחר מכל האומות. וזה לך האמת: השכלת יתרו. הא למדת כי לא מרוב הכנת ישראל והשכלתם פתר השם כהם, אלא להסיר עליון ולאבת האמת.

(א"ר ה"ח, ט"ג)

5

ועם כל זה אני שואל, על הדעת הזו כשאמר הכתוב וישמע יתרו כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, ולמה לא אמר ששמע מה שעשה למשה ולישראל במתן התורה שהוא כהנפלאות הגדולות שנעשו להם, כמו שאמר (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי: וכשאמר ויפטר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל החלואה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו מזה עתה ידעתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני. וממנו יודע כי השם אמת וחורונו אמת ואין עוד מלבדו. . .

והקרוב אלי לתפוש סוד התורה שבא קודם מתן תורה בהיוחס ברפידים, כמו שאמרו במכילתא (כ"א) רבי יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא, שהיא כתובה בצרו, ונסע עמהם מרפידים אל הר סיני. והכתוב (פסוק ה) שאמר אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים, ענינו כי היה הר סיני בדרך מדין קרוב משם, שהרי משה הלך שם לרעות צאן מדין (לעיל ג א), ובאהרן אמר ויפגשוהו בהר האלהים (שם ד כו). והנה יתרו יצא עם כתו והבנים ממדין ובאו אל הר סיני, ומשה היה ברפידים שהוא מקום אחד במדבר סיני. . .

והנה יהיה פירוש הכתוב ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם ויבא אל הר האלהים, כי אל ההר בא ושם עמד, והוא כמו שאמר ויבא אל הר האלהים חורבה, וכן ויפגשוהו בהר האלהים (לעיל ד טו), וכן רב לכם שבת בהר הזה (שם ד כו), ומן הדר שלח אליו אני חותנך יתרו בא אליך, ויצא אליו משה.

(~ מ"ג, כ"א)

2

וישמע, מה שמעתי שמע ובא. מלחמת עמלק שמע ובא. שהוא כתיבה בצרו דברי ר' יהושע ד' אלעזר המודעי אמר. מתן תורה שמע ובא. ששמעה שנהמה תורה לישראל ועו כל מלכי האומות בהוכחותם. כנאמר (א) ומהיכלו עלו אִיכר כבוד. . . רבי אליעזר איכר. קריעת ים סוף כמע ובא. שביעה שיקרע ים סוף נשמע כנסף העולם ועד סופו כנא' ויהי כשמוע כל מלכי האמורי.

(מ"ג, כ"א)

(א"ר י"ה)

11 א. כ. דק השבר
 לך ועבר נקטת באר פרהשכה אתי הדברים אשר יראו
 עיניך ופירשתיך ברבבך כל בני העם והורעתם לפניך ולקח
 בעיניך: יום אשר עזרת לפני יהוה אלהיך ביום באשר יהוה
 אלי הקהל לי אתי הקים ואשבע אתי דברי אשר ולקחו
 ליראה אתי כל העמים אשר הם חיים על הארץ ואת
 פניהם ילמדו: (צברים י' טו-טז)

ב. פן השכח את הדברים אשר ראו
 עיניך. ע"י עסק פלוסם ש"ח יכול להגיע לפעמים
 מהפך לו לרועת ח"ו... והנה הקנ"ה ר"ה להטעים
 בשעת ח"מ יראה ה' בלב ישראל מ"כ נתן הסורה
 נקולות ונרקיס. וכמאמר משה רבינו לישראל ונעבור
 הסיה יראתו על פניהם ונ' - ונחמר גם כני שיהא
 הסעמד הנפלא מצויר נופם לעולם כדי להיות מה
 יראה ה' - ע"י הוהיר משה כאן למעור הנוף והנפם
 שלא יהא עסק פלוסם ש"ח גורם חליה לשכח את
 הדברים אשר ראו עיניך (צברים י' טו-טז)

12 א. ב. יהוה אלתי דבר אלתי בחיבם לאמר ובידכם שבת ביה
 הוה: פנו וסעו לכם ובאו תר האבדו ואל תלכו לפני כערכה
 ביה וסעלה וסגוב ובהו חס ארץ הנגזו ותלכו ער
 הנהר תהו נהר יפרת: ראה נתתי לפניכם את הארץ באו
 וראו את הארץ אשר נקבע יהוה לאבותיכם לאמר הוה ליהוה
 וליקבע לתת להם ולירשם אתו יום: ואמר אלכם ביה הוה
 לאמר לאראו לפני שאת אהבם: יהוה אלהיכם הרבה
 אהבם והנכם היום כביבם השמים קרב: יהוה אלהי אבותיכם
 יבך עליכם ככם ארץ פניהם וירך אתכם כאשר דבר לכם:
 איה איה לפני טרחהם וישיאם ויריבם: דבר לכם אנשים
 חכמים ונבנים ודעים לטעמים ואשיכם בראשיכם: ותעו
 אתי והאמרו טיבית דבר אשר דברת לעשות: ואמר את
 ראשי שבטיכם אנשים חכמים ודעים ואמן אותם ראשי
 עולים ער אלקים ושרי באות ושרי מששים ושרי עשרת
 השטים לטעמים: (צברים י' טו-טז)

13 א. ב. ואמר ביה קרבן בודעואל הסוד
 התן משה וסעו אנטי אלהיכם אשר אבדו את
 אתו לכם ר"ה אלתי והשבתו לך קיימת דבר טוב עלי ישראל:
 ואמר אלתי לא אהב כי אהבתי ארצי ואל תמרוני ארץ:
 ואמר אלתי העם אהב כי ערבו ונתת הנהם כעבד
 ונתת לני לעינים: יהוה כיהרן עמו ונתת הטיב הוה
 אשר עינים יהוה עמו והנבט קר: וקעו כתר יהוה כתר
 שלשת יום וארץ ברוחיה ונב לפעמים ודר שרשת
 היום ליהוה כתר טעמים: (באמר י' טו-טז)

14 א. ב. מן הבקר עד הערב, וכי מן הבקר עד
 הערב היה משה דן את ישראל, והלא אין
 הדינין דנין אלא עד זמן סעודה: ומה ת"ל
 מן הבקר עד הערב, אלא מלמד שכל מי שמוציא
 דין אמת לאמתו, מעלה עליו הכתוב כאלו היה
 [נעשה] שותף עם הקב"ה במעשה בראשית:
 כותב הכא, מן הבקר עד הערב, ובמעשה בראשית
 כתיב (ל) ויהי ערב ויהי בקר וגו'. (שמי' י"ד, י"ז)

15 א. ב. גם אתה, שיוגע למאד, גם העם הזה,
 שרובם נפטרין לערב בפחי נפש שאינך
 יכול לצאת ידי כולם. (גירסא אור ש"י)

ג. וגם כל העם הזה על מקומו יבא
 בשלום, שאינך צריכין עוד לבוא לעמוד
 צופין עליך אלא יהו נידונים בשעריהם איש
 במקומו. בשלום, שיהא להן נחת רוח בדבר.
 (צברים י' טו, טז, טז)

16 א. ב. וישמע יהוה, ויהי שמועה שמוע [יעל] קריעת ים סוף ותפירת עולות:
 (ש"י, י"ח, א)

ג. על כל הטובה, טופת כוון וכנהר והתורה, ועל [על]
 כולו אשר הצינו מיד פניהם, עד עכשו לא היה יונה יכול לגרות עשירים סתיה אחרן
 וסגורה: ולו ילכו ששים רבוא:

17 א. ב. דיני תורת אלהים חיים מצוינים איתנו בכל עם ולשון, הקדש
 הוא סעל בפרבנו פנימה, שאיפת חיינו הכלליות אליו הן הולכות, יש נשופות יש
 קדש בכל עם ולשון, אבל ערכי החיים כולם אינם עומדים טוה, לא בן בישראל,
 בכל דרכי העזרה, שהיא פרייה קטנה שכוללה כל גופי תורה, שיוצאת אל הפועל
 ביהודי סגולה, נהלת הכלל היא באמת, כל שאיפת החיים וכל הפנן החיים, הקנין
 והשוקותיו העשר והכבוד, המפעלה וההתרחבות בישראל, כשקוד הקדש הם
 נובעים, על כן המשפטים הם קדש קדשים בישראל, ועד כן הסמיכה, שהיא נוספת
 עם אהבים עליה, היא כל כך נחוצה לנו, היא כל כך אופית לתכן לאומי, והרשעה
 היונית הסורית הרגישה בחוש העוד שלה את ערך הסגולה הנפולה הוא ונורה על
 הסמיכה, ור' יהודה בן בבא מסר את נפשו עליה, ופעולת מסורתה הנפש הזאת
 נשארה, כי העמיקה את חכן החיים האופיים המיוחדים של קדש ישראל לדי, כשה
 רבנו עיה, בתפסו אתו את כח המשפט, בתחלת יסודו באומה, העלה את כל ערכי
 המשפט עד סוף כל הדורות לאותו התכן האלתי שבישפט ישראל כאים אליו,
 ודרישת אלהים באה יהודו עם המשפט הישראלי, כי יבא אלי העם לדרש אלהים,
 כי יהיה להם דבר בא אלי ושפתי בין איש ובין רעהו, והודעתני את חקי האלהים
 ואת תורותי, ודרישת אלהים של המשפט נשארה סגולה ישראלית, שהיא מתולה
 באופי האלתי הכולל עולמי עד וזוהו בארץ ישראל.

(צברים י' טו, טז, טז)